

Variaties van Brede Wespenorchis

Brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*) is in Nederland een bekende verschijning. In tal van gebieden duikt deze soort op in beschaduwde wegbermen, langs fietspaden, in plantsoenen en zelfs tussen stoeptegels. Waarneming.nl staat vol meldingen en foto's van deze zeer variabele soort. Ook in Drenthe zijn veel voorbeelden te vinden van de variatiebreedte van deze soort. Net als in veel andere delen van Nederland neemt de Brede wespenorchis in Drenthe duidelijk zichtbaar toe. Vrijwel overal vertoont de soort een voorkeur voor half-beschaduwde tot sterk beschaduwde biotopen. In enkele gebieden komen wespenorchissen voor die een vrij constante set eigenschappen vertonen die afwijken van het typische beeld. Dat kan te maken hebben met de specifieke standplaats van de planten, maar ook met andere eigenschappen.

Twee bijzondere variaties

De variatiebreedte bij de Brede wespenorchis is groot. Zo komen planten voor met lichtgele bloemen, maar

Epipactis helleborine var. *orbicularis* fietspad telescope - Davidshoeve

E. helleborine var. *viridans*, Bosweg Oude Willem

evengoed met donkerpaarse bloemen. Een fantastische mooie variatie is de *Groene brede wespenorchis* (*E. helleborine* var. *viridans*). Deze vorm heeft prachtige groene bloemen vrijwel altijd zonder een spoortje rood of paars. De planten zijn stijf, vaak erg groot met een bladerloos gedeelte tussen bloeiaar en bladeren.

Een andere variatie, die vaak over het hoofd gezien wordt, is in 2016 op meerdere plekken in Zuidwest-Drenthe gezien en zal vast ook elders voorkomen. Het gaat om populaties van planten die zonnige, droge standplaatsen prefereren en in een aantal kenmerken verschillen van typische exemplaren van *Epipactis helleborine*. De biotoop van deze planten bestaat uit een combinatie van zeer open grove dennen- en berkenbossen, randen van heidevelden en bermen van fiets- en zandpaden in heidelandschappen. Vaak staan de planten in de volle zon. Vrijwel altijd is er sprake van een hoger mineralenaanbod door de aanwezigheid van ondiepe

keilemlagen in de bodem en/of een toevoer van mineralen vanuit de verharding van een fietspad.

De in Drenthe voorkomende planten verschillen van de Brede wespenorchis door een compacte habitus, de kortere en stijve, vrij smalle tot ronde, vaak golfde bladeren, die sterk generfd en schuin omhoog gericht zijn. Bij sommige exemplaren zijn de onderste bladeren geheel rond, schuin afstaand en zeer stijf. De gehele plant heeft een groengele tint, dit in tegenstelling tot typische exemplaren van Brede wespenorchis, die meer midden- tot donkergroen van kleur zijn. Sommige exemplaren hebben een veel dikkere stengel dan typische exemplaren van Brede wespenorchis. De planten hebben een zeer rijke bloeiwijze met overwegend licht getinte, groengele bloemen. Opvallend zijn de overwegend groene sepalen en de nauwe opening tussen het epichiel en hypochiel. De knobbel op de basis van de lip is meestal opvallend groen tot lichtbruin. De bloemen gaan niet altijd helemaal open en hangen vaak naar beneden.

E. helleborine var. *orbicularis*, Hoogeveen 12-08-2016

E. helleborine var. *orbicularis*, Hoogeveen 12-08-2016

E. helleborine var. *orbicularis*, Hoogeveen 12-08-2016

E. helleborine var. *orbicularis*, Hoogeveen 14-08-2016

Zetten we de belangrijkste eigenschappen van de Drentse planten af tegen diverse beschrijvingen van wespenorchissen, dan valt vooral op de stijve bouw met de korte, bijna cirkelronde bladeren, die tegen de stengel aanliggen en die ongeveer even lang zijn als de stukken stengels tussen de bladeren. Dit lijkt een aanpassing aan droge, zonnige omstandigheden. De Drentse planten bloeien vrijwel gelijktijdig met de Brede wespenorchis. Deze Drentse planten behoren tot de variëteit *Epipactis helleborine* var. *orbicularis*, de variatie die in Nederland is aangepast aan zonnige, droge omstandigheden op arme, doch vrij mineraalrijke bodems. In het Nederlands heet deze variëteit *Kortbladige wespenorchis*.

Ga volgend jaar eens op jacht naar leuke vormen en variaties van Brede wespenorchis. Misschien schuilen er wel onverwachte leuke variaties tussen de 'gewone' exemplaren van Brede wespenorchis. Maar ook als dat niet zo is: de planten zijn mooi en interessant genoeg om er aandacht aan te besteden. Let bijvoorbeeld eens op de bestuivers, zoals de pyjamazweefvlieg. Altijd leuk om van te genieten. Succes!

Hans Dekker

Iets heel anders: Witte bultzwam in Dennenbos. Foto Harry Huizinga